

ואלה שמות

הרב אוהד תירוש

עם ישראל יורד למצרים,
ובולטת במיוחד הקריאה
לכל איש ואיש בשם * על ידי
הקריאה בשם אנחנו לומדים
להכיר את עצמנו ואת בני
זוגנו

מאמר לפרשת שמות

בסופו של ספר בראשית, השם 'ישראל' מופיע בצורה שיכולה להתפרש בשני אופנים: האחד הוא שמו של יעקב הבא למצרים, והשני הוא שם כללי לעם ההולך ומתהווה. פסוקי הפתיחה של ספר שמות מתארים לנו את השמות המרכיבים את שם האיש הפרטי, יעקב-ישראל, שהפך לבית ולמשפחה, וכעת הופך לבית לאומי. זהו התהליך שבו שם פרטי הופך לשם משפחתי וחברתי.

בפרק הבא יופיע שמו של היחיד, כשכל שמות בני משפחתו עלומים. איש מבית לוי ואישה מבית לוי ואחותו, ושמות פרטיים – אין. שמו של היחיד – משה – הוא כל כך מיוחד בנוף הישראלי והאנושי, עד שאין עוד שם מלבדו בפרשיה זו.

והוא, בעל השם המובלט, קורא בהמשך, בפרשייה אחרת, שמות לבניו, כיוסף, על שם מאורעות חייו. אלו מכילים, כנראה, את יסודות חייהם ואישיותם של הבנים, הצומחים מתוך אירועים אלו.

השמות תופסים מקום משמעותי כל כך בתחילת הספר, וברבדים שונים, כי כך מתהווה מציאות הנושאת שם, וכך שם קורם עור וגידים והופך למציאות.

לקרוא בשם - ולהכיר את עצמנו

הבנה מעמיקה של תהליך זה, שבו הקריאה בשם הופכת למציאות, מתבארת במדרש על קריאת השמות בסיפור הבריאה:

אמר רבי אחא: בשעה שבא הקב"ה לבראת את האדם נמלך במלאכי השרת – התייעצות זו פירושה התגלות ד' בכוחות החיים שבמציאות ובירור תפקידם.

אמר להן: 'נעשה אדם'. אמרו לו: אדם זה מה טיבו? אמר להן: חכמתו מרובה משלכם – להלן יתברר שחוכמה זו מתבטאת ביכולת לזהות ולקרוא שם. המלאכים חיים את עצמם ואת שמם-תפקידם, ואינם מסוגלים להסתכל על האדם ועל עצמם מבחוץ. הביא לפניהם את הבהמה ואת החיה ואת העוף – החיים האחרים.

אמר להם: זה מה שמו? ולא היו יודעין – כיוון שאת עצמם המלאכים אינם מכירים, אין בכוחם להכיר את האחר.

העבירן לפני אדם. אמר לו: זה, מה שמו? אמר: זה שור, זה חמור, זה סוס וזה גמל. – תחילתה של יכולת זו, היא בזיהוי מה שמחוץ לנו, כמו הילד המכיר את הוריו לפני שהוא אומר 'אני'.

ואתה, מה שמו? אמר לו: אני נאה להיקרא אדם, שנבראתי מן האדמה – בהכרת עצמו ואת שמו, האדם מכיר גם את שורשו ומקורותיו.

ואני, מה שמי?

א"ל: לך נאה להקראות אדני, שאתה אדון לכל בריותיך. א"ר אחא (ישעיה מב) 'אני ה' הוא שמי' - הוא שמי שקרא לי אדם הראשון. – אחרי שהאדם מכיר את האחר, ומכיר את עצמו ואת שמו – מתאפשרת הכרת הבורא, שהוא המקור העליון של החיים והשמות.

להכיר את זהות בן הזוג שלנו

חזר והעבירן לפניו זוגות. אמר [האדם]: לכל יש בן זוג, ולי אין בן זוג. תחושת הלבדיות של האדם מתפתחת, אחרי שהוא מכיר את שמו ואת עצמו ואת מקורו באלוקים אחד, ובמקביל הוא מכיר את שלל גילויי החיים שסביבו, שחיהם שונים משלו. גופו כגופם, אבל נפשו, עצמו, שמו וזהותו - כמו אלוקיו.

'ולאדם לא מצא עזר כנגדו' – אתמהא! ולמה לא בראה לו תחלה? אלא צפה הקדוש ברוך הוא שהוא עתיד לקרות עליה תגר, לפיכך לא בראה לו עד שתבעה בפיו. כיון שתבעה מיד 'ויפל ה' אלהים תרדמה... לזאת יקרא אישה, כי מאיש לוקחה זאת':

בחלקו האחרון של המדרש האדם זוכה לאשתו, ומתברר שהאדם היודע לקרוא שמות – לעצמו ולאשתו – עלול ליפול לקריאה אחרת: קריאת תגר. האדם מסוגל לקרוא לדברים

בשמים ועל ידי כך להבינם ולחיות מולם באומץ. אבל הוא גם יכול לקרוא תגר, להתלונן, לקטר – על בת זוגו שהיא בעלת שם וזהות שונים כל כך ממנו, על ד' ששלח לו אישה זו, על הוריו שהביאוהו עד הלום, על כולם...

ואפשר, במקום לקרוא תגר על מי שמולנו – לקרוא לו בשם. לתת לו מקום אפילו שהוא שונה ולעיתים מעצבן, לזהות מהו הדבר באמת, מהי זהותו האחרת של בן/בת הזוג שלנו, ולהכיר אותו לעומק.

השבת הקרירה והגשומה מושלמת בשביל התבוננות מחודשת בבן/בת הזוג ובבני הבית כולם – האם אנחנו רואים אותם באמת? האם אנחנו מכירים אותם באמת? קחו לכם משימה... לא כזאת מסובכת. פנו זמן לשיחה קטנה עם כל אחד מהילדים, ממילא אין לאן לצאת... עשו סבב קצר בסעודת השבת, שבו יספר כל אחד מה עבר עליו בשבוע האחרון ומה עומד לפניו. ערכו משחק קצר עם חידות על מה אוהב כל אחד מבני הבית ואיך אפשר לעזור לו.

הסערה וההסתגרות בבית יכולים להפוך להזדמנות טובה להכיר שוב את משפחתנו, את שם המשפחה והשמות הפרטיים.

בהצלחה.